

Ewa Szarek-Waszkowska

Materiały z cmentarzyska kultury pomorskiej w Krzemienicy, gm. Tuszów Narodowy, woj. rzeszowskie, stanowisko 2*

Cmentarzysko kultury pomorskiej w Krzemienicy koło Mielca, woj. rzeszowskie zostało odkryte przypadkowo, jesienią 1969 roku przez Wojciecha Pateraka, który wybierając piasek na własnej parceli natrafił na popękane gliniane naczynia. Odrzucone z piasku pozostały na miejscu znalezienia. Okrycie swe zgłosił w lipcu 1970 roku za pośrednictwem Jana Krempy — mieszkańca Krzemienicy — autorce opracowania prowadzącej w tej miejscowości z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, badania wykopaliskowe na cmentarzysku kultury łużyckiej w przysiółku Górki. W rezultacie przeprowadzonej natychmiast inspekcji, na wskazanym przez odkrywcę miejscu znaleziono na powierzchni duże fragmenty charakterystycznych dla kultury pomorskiej naczyń i nieco przepalonych kości. Znalezione materiały pozwalały przypuszczać, że odkryto cmentarzysko tej kultury.

Badania wykopaliskowe nowoodkrytego stanowiska podjęła autorka opracowania (również z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie) już w lipcu 1970 roku, gdyż odkrycie stanowiska kultury pomorskiej, zbiegło się z zakończeniem prac na cmentarzysku kultury łużyckiej w przysiółku Górki. Głównym celem badań było potwierdzenie istnienia cmentarzyska kultury pomorskiej na tym terenie, określenie jego wielkości i w jakim kierunku się rozciąga, a także zapobiegnięcie niszczeniu przez orkę i wybieranie piasku. Rezultatem prac wykopaliskowych prowadzonych w lipcu i sierpniu 1970 roku oraz lipcu, sierpniu i wrześniu 1971 roku było przebadanie 15 arów powierzchni, na której odkryto 22 groby (ryc. 1) oraz ślady osadnictwa z okresu wpływów rzymskich.

Cmentarzysko zlokalizowane było w południowej części wsi na kulminacji rozległej wydmy, której północny skłon przechodził łagodnie w szeroką dolinę płynącego przez wieś strumyka. Skraj północnego skłonu wydmy zamykała szeregowa zabudowa wsi, wzdłuż równoległej do strumyka drogi, biegnącej w kierunku przysiółka Górki. Cmentarzysko położone było poza linią zabudowy na te-

renie przydomowych ogrodów. Południowy skłon wydmy również łagodnie przechodził w łąki i pola uprawne.

Opis grobów i materiałów

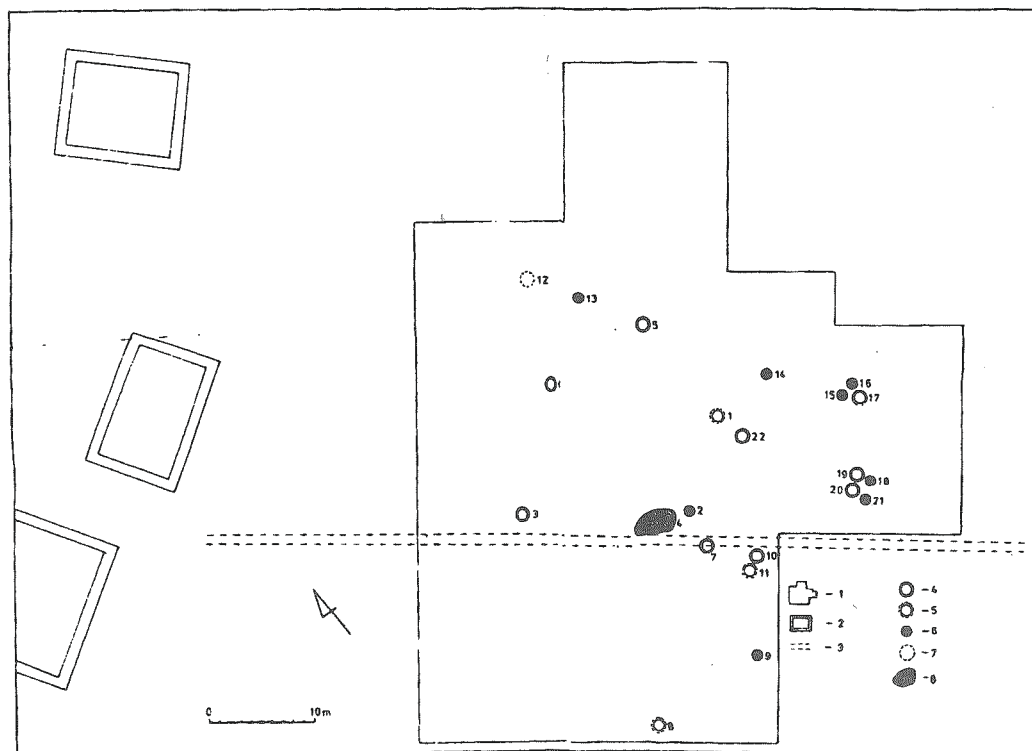
Grób 1 (kloszowy)

Według informacji odkrywcy Wojciecha Pateraka naczynie odkrył na głębokości około 50 cm. Zebrano występujące na niewielkiej przestrzeni skorupy i nieco przepalonych kości. Ze skorup wyklejono: 1. Popielnica wazowata, załom brzuśca dwustożkowaty, szyjka stożkowata z brzegiem lekko wychylonym na zewnątrz. Na granicy szyjki i brzuśca dookoła ornament dołków paznokciowych przedzielonych trzema parami walcowatych guzków. Powierzchnie wygładzone, barwa zewnętrzna ceglastoszara, część szyjki, brzeg i wewnątrz czarnoszare. Domieszka naturalna i małe kuleczki rudy. Zachowana fragmentarycznie, wys. 30,5 cm, średnice: otworu 18 cm, dna 13 cm (tabl. I, 8). 2. Klosz. Naczynie jajowate z baniastym brzuścem. Brzeg karbowany z wychyloną na zewnątrz krawędzią. Powierzchnia chropowata, barwa zewnętrzna jasnoceglasta, wewnątrz szara. Domieszka średnioziarnista. Zachowany fragmentarycznie, zniszczona część dolna z dnem. Wys. zach. 40,5 cm, średnica otworu 46 cm (tabl. I, 10). 3. Misa. Profil esowaty. Szyjka lekko rozchylona na zewnątrz przechodzi w łagodnie załamany brzusiec, zdobiony dookoła ornamentem owalnych dołczków wykonanych stempeklem. Powierzchnie wygładzone, barwa obustronnie czarna (łśniąca?). Domieszka naturalna, kuleczki rudy (rzadko?). Zachowana fragmentarycznie, zniszczona część przydenna, wys. zach. 7 cm, średnica otworu 27 cm (tabl. I, 5).

Grób 2 (popielnicowy)

Inwentarz nie należy do kultury pomorskiej. Jest to zapewne pochówek grupy tarnobrzeskiej, albo grób kultury pomorskiej, w którym wtórnie użyto naczyń „tarnobrzeskich” (przypis Redakcji). Na głębokości 25 cm kamień o wymiarach 2 x 50 cm, obok niego na głębokości 40 cm ustawione do góry otworem małe naczynko, obok dna drugiego naczynka, pod nimi na głębokości 50—75 cm popielnica z otworem przykrytym obłuczonym naczyniem. 1. Popielnica, dwustożkowata, smukła, brzeg ścięty równo wychylony na zewnątrz, szyjka lekko przewężona, brzu-

* Przygotowanie pełnego artykułu zostało przerwane przez chorobę i śmierć autorki. Z zachowanego rękopisu odtworzono w pełni opracowaną część materiałową. Zrezygnowano jednak z dopiero rozpoczętej części analitycznej.

Ryc. 1. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Plan rozmieszczenia grobów. 1 — granice wykopów, 2 — budynki gospodarcze, 3 — droga polna, 4 — grób kloszowy, 5 — grób kloszowy zniszczony, 6 — grób popielnicowy, 7 — grób nie określony (zniszczony), 8 — grób jamowy ze śladami ciałopalenia

Abb. 1. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Plan der Gräberanordnung. 1 — Ausgrabungsgrenzen, 2 — Wirtschaftsgebäuden, 3 — Feldweg, 4 — Glockengrab, 5 — zerstörtes Glockengrab, 6 — Urnengrab, 7 — unbestimmtes (zerstörtes) Grab, 8 — Grubengrab mit Leichenverbrennungsspuren

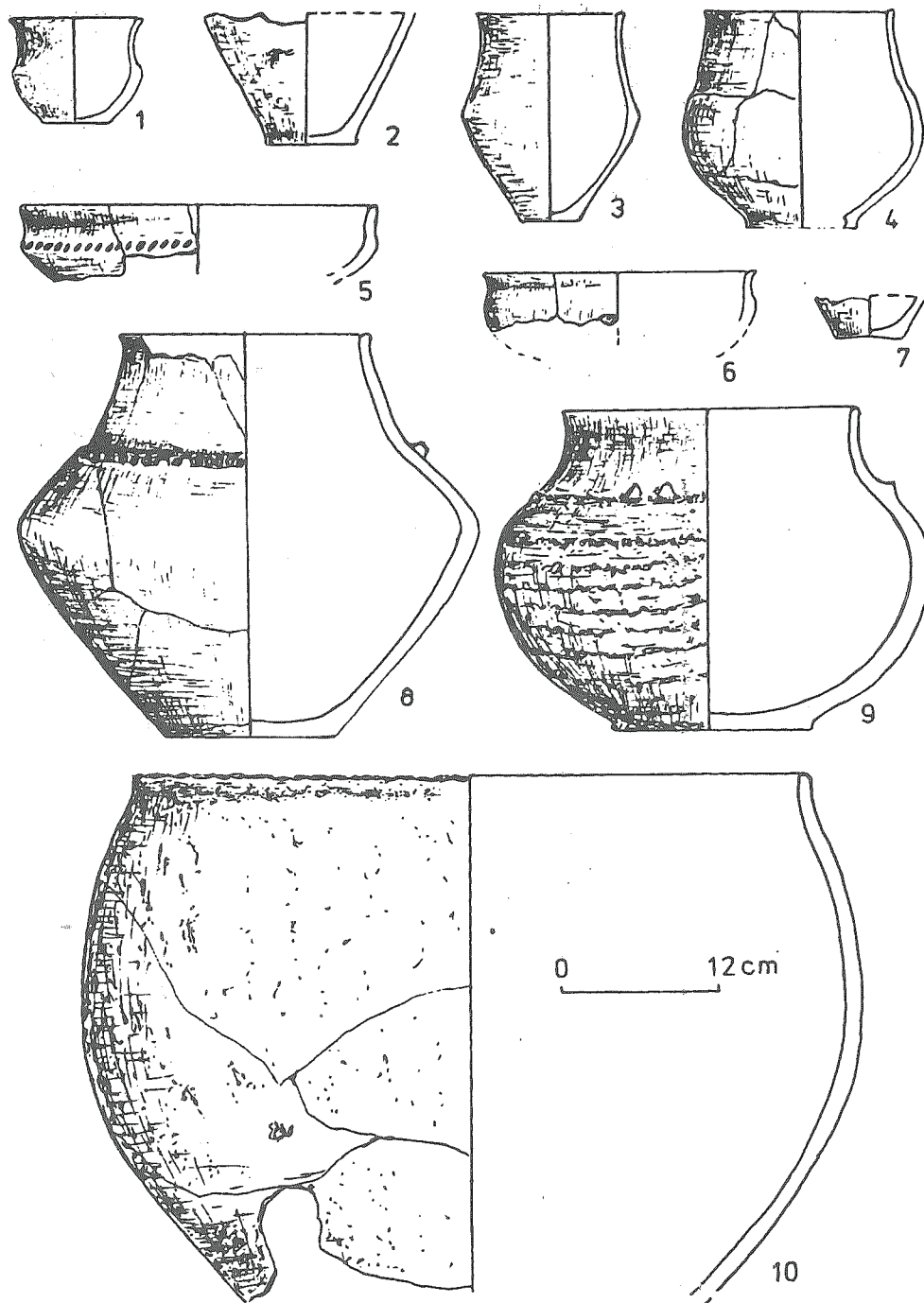
Рис. 1. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка 2. План размещения погребений. 1 — границы выемок, 2 — хозяйственные постройки, 3 — просёлочная дорога, 4 — клёшовое погребение, 5 — уничтоженное клёшовое погребение, 6 — урковое погребение, 7 — неопределённое погребение (уничтоженное), 8 — ямочное погребение со следами керемации

siec łagodnie załamany. Powierzchnie wygładzone, barwa obustronnie brunatna z szarymi plamami. Domieszka średnioziarnistego tłucznia i kulek rudy? Naczynie dobrze zachowane. Wys. 16 cm, średnice: otworu 11,8 cm, dna 5 cm (tabl. I, 3). 2. Przykrywa popielnicy. Dolna część naczynia dwustożkowatego (?). Powierzchnie wygładzane, barwa zewnątrz brązowoszara, wewnątrz szaroczarna, dno jasnobrązowe. Domieszka średnioziarnistego tłucznia. Wys. zach. 10 cm, średnica dna 7 cm (tabl. I, 2). 3. Przystawka. Naczynko wazowate, brzeg równo ścięty wychylony na zewnątrz. Szyjka przewężona przechodzi w łagodnie załamy brzusiec. Powierzchnie wygładzone, barwy obustronnie brunatnej, domieszka drobnoziarnistego tłucznia i kulek rudy? Naczynie dobrze zachowane. Wys. 9 cm, średnice: otworu 10,3 cm, dna 5,2 cm (tabl. I, 1). 4. Przystawka. Dolna część naczynia z lekko wklęsłym dnem. Powierzchnia wygładzona. Barwa zewnątrz brązowawa, wewnątrz ciemnoszara. Domieszka drobnoziarnistego tłucznia. Wys. zach. 3,4 cm, średnica dna 5,5 cm (tabl. I, 7).

Grób 3 (kloszowy)

Na głębokości 5 cm znajdowało się kilka skorup, pod nimi na głębokości 15 cm wystąpiło zgrupowanie skorup ze zniszczonego orka klosza ustawionego do góry dnem. Obok klosza w kierunku zachodnim ustawiona była duża silnie popękana przystawka. Wewnątrz klosza na głębokości 25 cm znajdował się otwór popielnicy nakrytej zniszczoną orką misą. 1. Popielnica. Naczynie

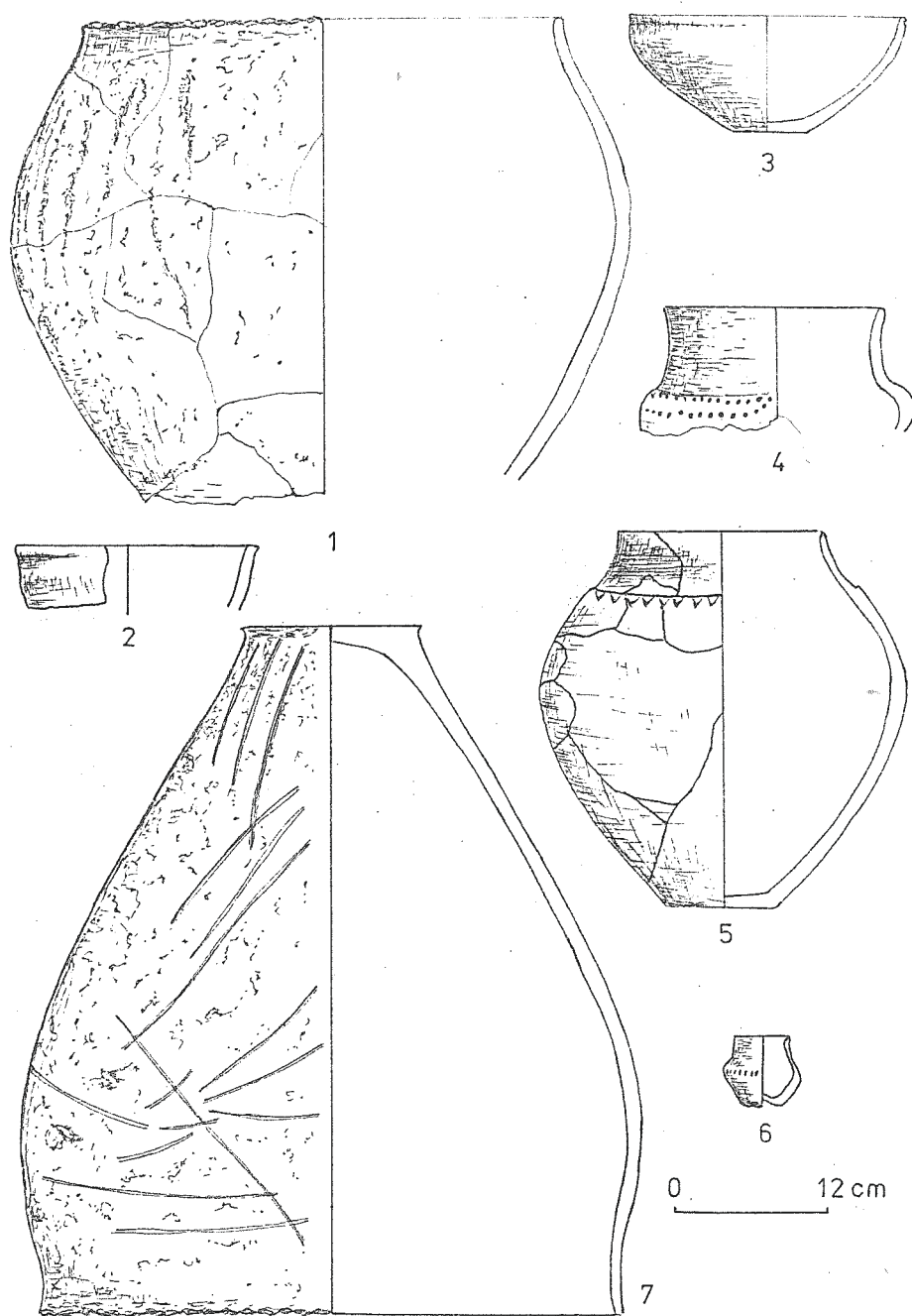
o krótkiej wygładzanej szyjce, baniastym obmazywanym brzuszku, z poziomymi smugami przecierania materiałem organicznym i lekko wyodrębnionym dnem. Barwa zewnętrzna brązowoszara, szyjka i wewnątrz czarne. Domieszka średnioziarnistego tłucznia i kulek rudy? Na granicy szyjki i brzuszka rozmieszczone dookoła 3 pary stożkowatych guzków. Naczynie grubościennie, doskonale zachowane i wypalone (nieco pęknięte prawdopodobnie w czasie wypału). Wys. 24,5 cm, średnice: otworu 22,2 cm, dna 14,5 cm (tabl. I, 9). 2. Miska — przykrywa popielnicy. Misa esowata z lekko wychylonym na zewnątrz brzegiem i łagodnym załomem. Powierzchnie wygładzone. Barwa obustronnie czarna. Domieszka organiczna z niewielką ilością drobnoziarnistego tłucznia. Bardzo słabo wypalone. Zachowane tylko górne części. Wys. zach. 4,5 cm, średnica otworu 21 cm (tabl. I, 6). 3. Klosz. Naczynie jajowate, z karbowanym brzegiem poniżej krawędzi, niestarannie wygładzone. Brzusiec obmazywany, widoczne ślady obmazywania palcami. Barwa zewnętrzna różowoszara, wewnętrzna czarnoszara. Zniszczone przydenne partie naczynia. Wys. zach. 36,5 cm, szerokość otworu 38,5 cm (tabl. II, 1). 4. Przystawka. Naczynie wazowate z wysoką stożkowatą szyjką i nieco rozchylonym brzegiem, brzusiec baniasty oddzielony od szyjki wgłębieniem, dno lekko wyodrębnione. Powierzchnie wygładzane. Barwa obustronnie czarna. Domieszka naturalna i ceramiczna. Bardzo słabo wypalone. Zachowane fragmentarycznie. Wys. 16,5 cm, średnice: otworu 15 cm, dna 9 cm (tabl. I, 4).

Tabl. I. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów.: Grób 1 (5, 8, 10). Grób 2 (1—3, 7). Grób 3 (4, 6, 9)

Taf. I. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab (5, 8, 10). Grab 2 (1—3, 7). Grab 3 (4, 6, 9)

Табл. I. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка № 2. Оснащение погребений. Погребение I (5, 8, 10). Погребение 2 (1—3, 7). Погребение 3 (4, 6, 9)

Tabl. II. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów. Grób 3 (1). Grób 4 (2). Grób 5 (3—7)

Taf. II. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab. 3 (1). Grab 4 (2). Grab 5 (3—7)

Табл. II. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка № 2. Оснащение погребений. Погребение 3 (1). Погребение 4 (2). Погребение 5 (3—7)

Grób 4 (ze śladami ciałopalenia)

Na głębokości 5 cm znajdował się duży kamień. Po zdjęciu warstwy ziemi na głębokości 15 cm odkryto jeszcze kilka dużych kamieni oraz zarys jamy intensywnie zaciemnionej dużą ilością węgla drzewnego. Fragmenty co najmniej kilku naczyń. 1. Fragment stożkowatej misy z wyodrębnioną krawędzią, powierzchnia szarobrunatna, gładka, domieszka drobnego tłucznia kamiennego i miki? (tabl. II, 2). 2. Fragment łagodnie profilowanego naczynia wazowatego z wywiniętym na zewnątrz brzegiem, powierzchnia szarobrunatna, szorstka, domieszka bryłek hematytu i tłucznia kamiennego. 3. Fragment naczynia wazowatego (?) o jasnobrunatnych gładkich powierzchniach, domieszka tłucznia kamiennego, bryłek hematytu. 4. Fragment cienkościenne naczynia (kubka) z wywiniętą krawędzią, powierzchnia szorstka, domieszka tłucznia kamiennego.

Grób 5 (kloszowy)

Na głębokości 50 cm tuż poza zasięgiem jamy z okresu rzymskiego odkryto dno klosza ustawionego w czystym piasku. Na głębokości 50 cm znaleziono niewielkie ilości kości. Tuż przy boku klosza od strony wschodniej ustawiony był mały kubeczek, zaś od strony zachodniej znajdowały się skorupy z drugiej przystawki. Po zdjęciu popękanego klosza ukazała się zgnieciona popielnica, ułożona skośnie, otworem w kierunku południowo-zachodnim, przykryta misą. Pod misą wewnątrz popielnicy znajdowała się przepalona czaszka ułożona na kościach długich wciśniętych w popielnicę. Pod nimi znajdowała się reszta kości. 1. Popielnica. Naczynie wazowate z krótką szyjką, baniastym załomem brzuśca i nie wyodrębnionym dnem. Na granicy szyjki i brzuśca wgłębienie, pod nimi dookoły rząd odcisków trójkątnego stempelka. Powierzchnie wygładzone. Barwa obustronnie czarna. Domieszka naturalna i niewielka ilość kulek ceramicznych. Naczynie słabo wypalone, zachowane fragmentarycznie. Wys. 29 cm, średnice: otworu 16 cm, dna 10 cm (tabl. II, 5). 2. Misa — pokrywa popielnicy, półkulista z wgłębieniem pod krawędzią, brzeg ścięty równo, krawędź wychylona na zewnątrz. Powierzchnie wygładzone. Barwa jasnobrązowa, wewnątrz częściowo czarna. Domieszka drobnociarnistego tłucznia. Naczynie doskonale zachowane. Wys. 9 cm, średnice: otworu 22,4 cm, dna 5,8 cm (tabl. II, 3). 3. Klosz. Naczynie jajowate z karbowaną krawędzią i słabo wyodrębnionym dnem. Powierzchnia zarzucona gliną i pokryta głębokimi nieregularnie ułożonymi naciekami. Domieszka średnociarnistego tłucznia. Barwa zewnątrz szara, szyjka czarnoszara, wewnątrz czarna z szarymi plamami. Naczynie dobrze zachowane. Wys. 52 cm, średnice: otworu 45 cm, dna 14 cm (tabl. II, 7). 4. Przystawka. Kubek dwustożkowaty, brzeg ścięty równo, szyjka lekko rozchylona na zewnątrz. Brzusiec łagodnie załamany, silnie wydęty, dno wklęsłe. Górna część brzuśca zdobiona dookoły rzędem owalnych dołeczków. Powierzchnie wygładzone lecz złuszczone z powodu słabego wypału. Domieszka drobnociarnistego tłucznia. Zniszczona część brzegu i ucho. Wys. 5,2 cm, średnice: otworu 4,5 cm, dna 3 cm (tabl. II, 6). 5. Przystawka. Naczynie wazowate z wysoką, lekko przewężoną szyjką i dość silnie wydętym, łagodnie załamanym brzuścem. Granica szyjki i brzuśca słabo wyodrębniona, pod nią ornament złożony z dookoły rzędu dołeczków i poniżej dołeczków ułożonych łukowato. Powierzchnie wygładzone. Barwa obustronnie czarna. Domieszka naturalna. Wypał bardzo słaby. Dolna część naczynia zniszczona. Wys. zach. 9 cm, średnica otworu 17 cm (tabl. II, 4).

Grób 6 (kloszowy, symboliczny)

Na głębokości 15 cm skupisko skorup — zniszczony orka grób, prawdopodobnie symboliczny, gdyż nie zachowały się nawet ślady kości. Zgniecione skorupy z klosza ułożone były zape-

wne celowo wewnętrzną stroną ku górze, na nich ułamki misy, zaś obok dwa naczynia przystawki. W jednym z nich — niezdobionym ustawiony był kubeczek. Piasek na którym ułożone były skorupy klosza miał lekko brązowe zabarwienie. 1. Naczynie z wyodrębnioną krótką szyjką i baniastym brzuścem, obmazywanym palcami w kierunku pionowym i przecieranym materiałem organicznym. Szyjka wygładzona. Na granicy szyjki i brzuśca dookoły wymodelowany plastyczny „warkoczek”. Barwa zewnątrz jasnoszara z prawie czarnymi plamami, wewnątrz szaroczarna. Domieszka ceramiczna. Zachowane części górne brzuśca z fragmentami szyjki. Wys. zach. 23 cm (tabl. III, 6). 2. Misa półkulista z równo ściętym brzegiem i nieco wychyloną na zewnątrz krawędzią. Powierzchnie wygładzone, błyszczące. Barwa zewnątrz czarna, wewnątrz czarnobrązowa. Domieszka naturalna. Naczynie zachowane fragmentarycznie. Wys. 15,5 cm, średnice: otworu 18 cm, dna 8 cm (tabl. III, 3). 3. Misa półkulista z wgłębieniem pod krawędzią. Powierzchnie wygładzane. Barwa obustronnie czarna. Bardzo drobna domieszka ceramiczna. Wys. 6,2 cm, średnice: otworu 15,4 cm, dna 6 cm (tabl. III, 1). 4. Kubek. Szyjka prawdopodobnie stożkowata, niewyodrębniona, brzusiec baniasty łagodnie załamany, zdobiony dookoły w części górnej podwójną linią krótkich kresek. Powierzchnia wygładzona. Barwa obustronnie czarna. Domieszka drobnociarnista (tłuczeń?). Zniszczona część górna szyjki i ucho. Wys. zach. 8,8 cm, średnica dna 6,5 cm (tabl. III, 2). 5. Fragment misy półkulistej z wgłębieniem pod krawędzią. Powierzchnie wygładzone, barwa obustronnie czarna. Domieszka drobnociarnista (tabl. III, 4). 6. Fragment miseczki? o stożkowatej szyjce i niewyodrębnionym łagodnym załamanem zdobionym w górnej części dookoły dwoma rzędami poziomych rytch kresek. Powierzchnie wygładzone, matowe. Barwa obustronnie czarna (tabl. III, 5).

Grób 7 (kloszowy)

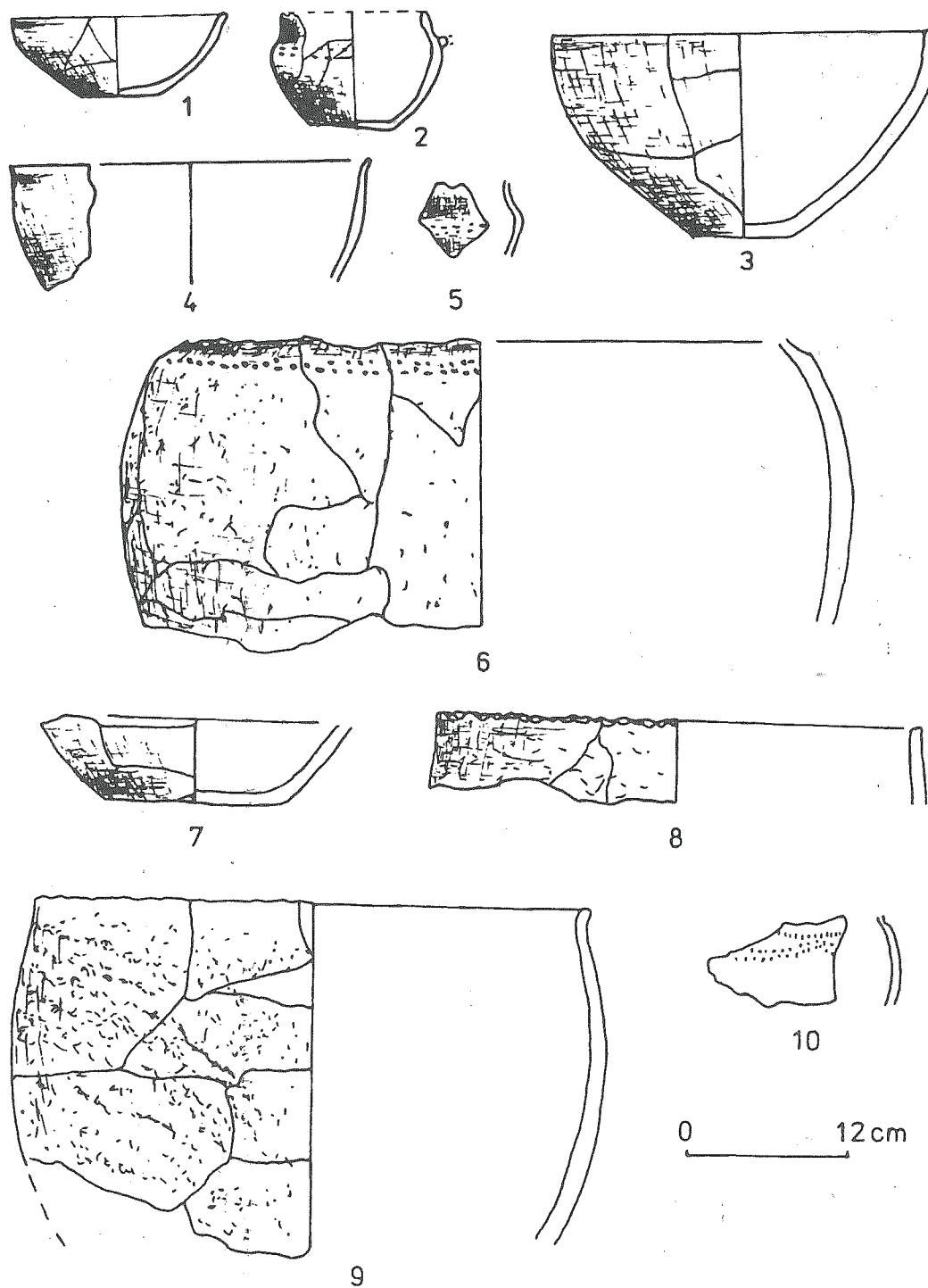
Na głębokości 10 cm kilka skorup, zaś na głębokości 15 cm zarys resztek klosza — część górna naczynia ustawionego do góry dnem i dolna część popielnicy z kośćmi, ustawionej wewnątrz klosza. 1. Popielnica. Dolna część naczynia wazowatego. Powierzchnie wygładzane, błyszczące. Barwa obustronnie czarna. Domieszka naturalna. Wys. zach. 6,5 cm, średnica dna 13,5 cm (tabl. III, 7). 2. Klosz. Górna część naczynia z karbowaną krawędzią i chropowatą powierzchnią. Barwa zewnątrz brunatnoszara, wewnątrz czarnoszara. Domieszka średnociarnistego tłucznia. Wys. zach. 7 cm, średnica otworu około 40 cm (tabl. III, 8).

Grób 8 (kloszowy-zniszczony)

Na głębokości 30–50 cm ślady wykopu po wybranym piasku. W przemieszanej warstwie odkryto ułamki naczynia i kilka przepalonych kości (ślady zniszczonego grobu). Na głębokości 50–70 cm rozsypane większe ilości kości i skorupy ze zniszczonego grobu kloszowego. 1. Klosz. Naczynie jajowate z karbowanym brzegiem. Powierzchnia obmazywana, znać ukośne ślady palców. Na brzuścu zachowany fragment ornamentu plastycznego, przyklejony poziomo „warkoczek”. Barwa zewnętrzna ceglastoszara, wewnątrz czarnoszara. Domieszka drobnociarnistego tłucznia. Wys. zach. 26 cm, średnica otworu około 40 cm (tabl. III, 9). 2. Fragment popielnicy? — przystawki? Część szyjki i brzuśca naczynia wazowatego. Lekko zaznaczone przejście szyjki w brzusiec, pod nim ornament złożony z poziomego rzędu odciskanych dołeczków, pod nim rząd podwójny ułożony w łuki. Powierzchnie wygładzone, błyszczące. Barwa obustronnie czarna (tabl. III, 10).

Grób 9 (popielnicowy)

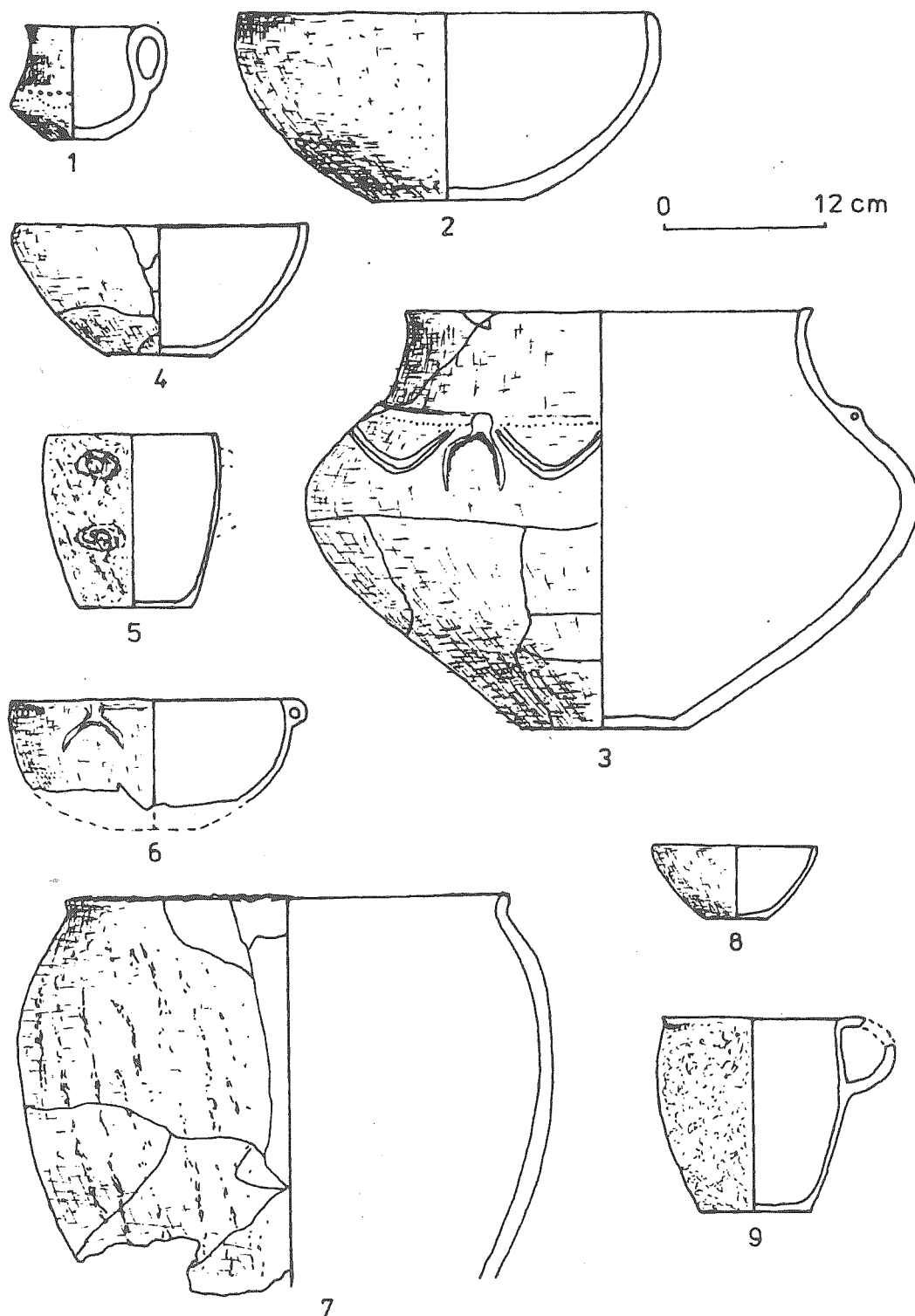
Na głębokości 37 cm w czystym żółtym piasku odkryto zgnie-

Tabl. III. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów. Grób 6 (1—6). Grób 7 (7—8). Grób 8 (9—10)

Taf. III. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab 6 (1—6). Grab 7 (7—8). Grab 8 (9—10)

Табл. III. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка № 2. Оснащение погребений. Погребение 6 (1—6). Погребение 7 (7—8). Погребение 8 (9—10)

Taf. IV. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab 9 (1—3). Grab 10 (4, 7). Grab 13 (5—6). Grab 14 (8—9)

Tabl. IV. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów. Grób 9 (1—3). Grób 10 (4,7). Grób 13 (5—6). Grób 14 (8—9)

Табл. IV. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка № 2. Оснащение погребений. Погребение 9 (1—3). Погребение 10 (4,7). Погребение 13 (5—6). Погребение 14 (8—9)

cioną popielnicę nakrytą misą, obok popielnicy na głębokości około 45 cm ustawiony kubeczek. 1. Popielnica wazowata z krótką wyodrębnioną szyjką i silnie wydętym baniastym brzuścem. Zdobiona jest ornamentem plastycznym składającym się z trzech par podkowiasto ułożonych listewek, których złączone części górne tworzą uszko. Ornament ten dzieli na trzy symetryczne części znajdujące się na granicy szyjki i brzuśca dookoły rząd wyciskanych stempelkiem dołeczków i znajdujących się pod nimi ułożonych łukowato potrójnych linii rytch. Powierzchnie wygładzone. Barwa obustronnie czarna. Domieszka naturalna. Naczynie dobrze zachowane, wyklejone, wypisowane. Wys. 32 cm, średnice: otworu 31,7 cm, dna 13,5 cm (tabl. IV, 3). 2. Misa półkulista z brzegiem nieco zachylonym do wewnątrz. Powierzchnie wygładzone. Barwa zewnętrzna jasnobrązowa, część górna jasnoszara, wewnątrz czarnoszara. Domieszka naturalna i kulek ceramicznych. Wys. 14,5 cm, średnice: otworu 33 cm, dna 12,5 cm (tabl. IV, 2). 3. Kubek z dość wysoką przewężoną szyjką, baniastym brzuścem i taśmowatym uchem przylegającym do brzegu naczynia i nad załomem brzuśca. Na granicy szyjki i brzuśca pod wgłębieniem ornament złożony z dookólnego rzędu dołeczków, pod którymi dołeczki ułożone w łuki. Powierzchnie wygładzone. Barwa obustronnie czarna. Domieszka drobnoziarnista. Wys. 8,5 cm, średnice: otworu 8 cm, dna 5 cm (tabl. IV, 1).

Grób 10 (kloszowy)

Na głębokości 22 cm odkryto zniszczony grób kloszowy. Klosz ustawiony był do góry dnem, obok niego na wysokości brzegu przystawka, zaś wewnątrz znajdowała się popielnica z kośćmi przykryta misą. 1. Popielnica wazowata zachowana w drobnych fragmentach. Powierzchnie wygładzane. Barwa obustronnie czarna. Zdobiona na granicy szyjki i brzuśca dookoły dwoma rzędami poziomych dołeczków, pod którymi znajdują się ułożone łukowato również dwa rzędy dołków. Domieszka naturalna. 2. Misa półkulista z wgłębieniem pod krawędzią i płaskim dnem. Powierzchnie wygładzone, błyszczące. Barwa obustronnie czarna. Domieszka naturalna. Wypał bardzo słaby. Zachowana fragmentarycznie. Wys. 10 cm, średnice: otworu 22 cm, dna 9,5 cm (tabl. IV, 4). 3. Klosz. Naczynie jajowate z karbowanym brzegiem i wygiętą na zewnątrz krawędzią. Powierzchnia chropowata palcami, niestarannie wygładzona, znać pionowe pasma gładzenia. Barwa zewnątrz brunatnoszara, wewnątrz czarna. Domieszka średnioziarnistego tłucznia. Zniszczona dolna część brzuśca z dnem. Wys. zach. 30 cm, średnica otworu 33,5 cm (tabl. IV, 7). 3. Przystawka. Kubek.

Grób 11 (zniszczony)

Na głębokości 12–35 cm w piasku nieco przepalonych kości i kilka skorup. 1. Fragment klosza chropowatego z karbowaną krawędzią, powierzchnia zewnętrzna jasnobrunatna „obmazywana”, wewnątrz czarna, szorstka, domieszka tłucznia ceramicznego. 2. Fragment zniszczonego naczynia o powierzchni obustronnie czarnej, gładkiej, domieszka miki i drobnego tłucznia.

Grób 12 (zniszczony)

Na głębokości 23–30 cm odkryto resztki zniszczonej orka popielnicy (kilka ułamków skorup) z kośćmi.

Grób 13 (popielnicowy)

Na głębokości 48–62 cm odkryto w szarym, żwirowatym piasku ustawioną nieco ukośnie popielnicę, nakrytą misą. W popielnicy niewielkie ilości przepalonych drobnych kości, prawdopodobnie dziecka. 1. Popielnica jajowata ze śladami po uchu, które przymocowane było na czop pod krawędzią otworu, w ten sposób zachował się w ścianach naczynia głęboki dołek i umiesz-

czono w nim odpowiednio uformowany koniec ucha, zaś resztę gliny rozprowadzono po powierzchni naczynia. Drugi koniec ucha dolepiono poniżej połowy wysokości naczynia. Powierzchnia chropowata. Barwa brunatnoczarna. Domieszka średnioziarnistego tłucznia. Wys. 13,6 cm, średnice: otworu 13 cm, dna 9 cm (tabl. IV, 5). 2. Misa — przykrywa popielnicy, półkulista z jednym taśmowatym, przekłutym uszkiem od którego zwieszają się dwie łukowate listewki. Ucho przyklejone do brzegu naczynia, powierzchnie wygładzane, barwy obustronnie czarnej. Domieszka naturalna. Zniszczona przydenna część misy. Wys. zach. 10,2 cm, średnica otworu 21 cm (tabl. IV, 6).

Grób 14 (popielnicowy)

Na głębokości 30 cm odkryto popielnicę ze zniszczonym uchem, przykrytą miseczką dopasowaną do otworu popielnicy. Popielnica ustawiona była na dwóch kawałkach swego ucha. 1. Popielnica jajowata z zaznaczoną szyjką i taśmowatym uchem doklejonym do krawędzi brzegu jednym końcem, zaś drugim powyżej połowy wysokości naczynia. Powierzchnia chropowata, szyjka wygładzona. Barwa obustronnie jasnobrunatna. Wys. 15 cm, średnice otworu: 13,4 cm, dna 8,8 cm (tabl. IV, 9). 2. Miseczka — przykrywa popielnicy, stożkowata. Powierzchnie wygładzone. Barwa brunatnoszara. Domieszka drobnego tłucznia. Wys. 6,5 cm, średnice: otworu 13 cm, dna 4,4 cm (tabl. IV, 8).

Grób 15 (popielnicowy)

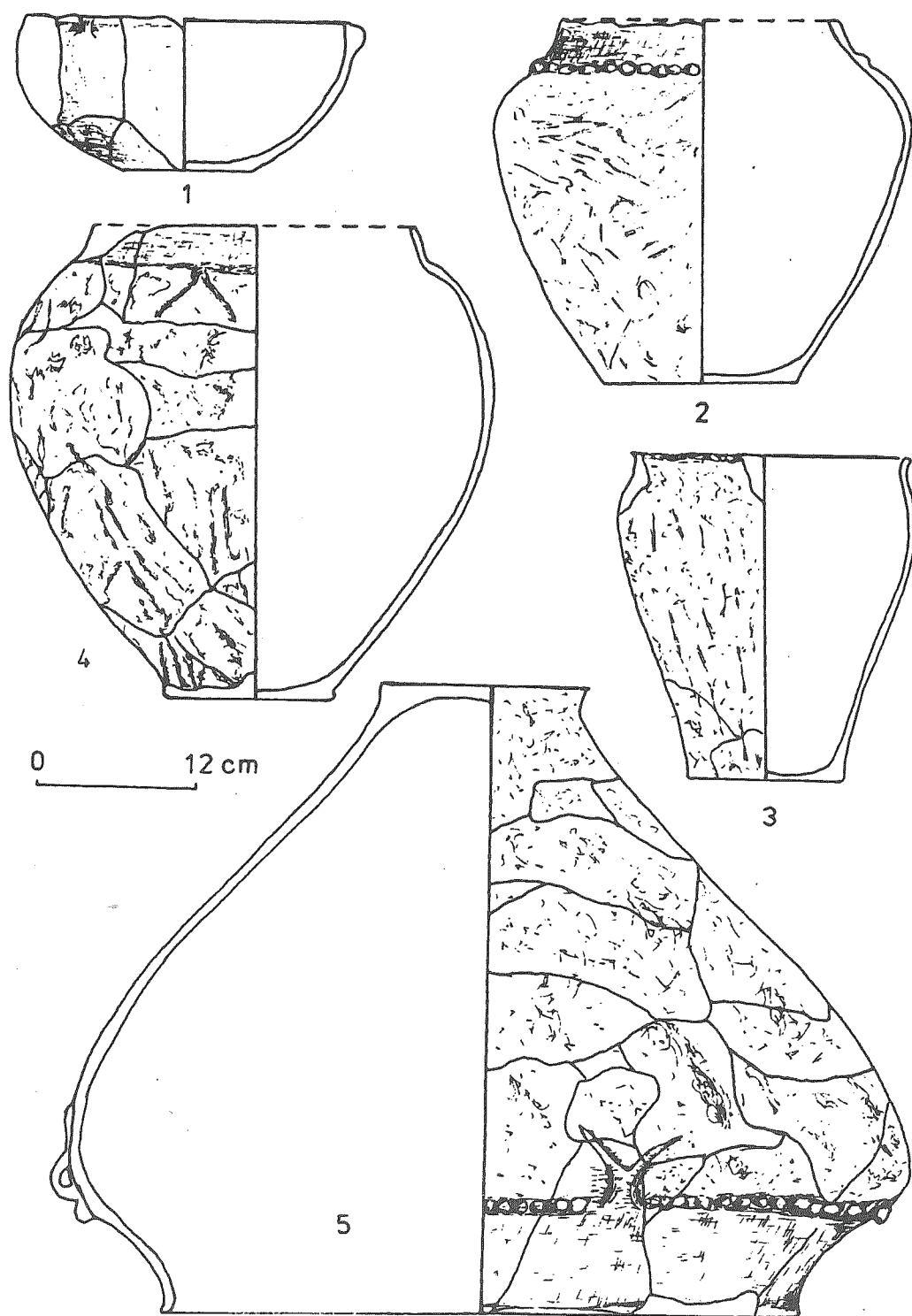
Na głębokości 40 cm w szarym piasku odkryto rozbity miseczkę, ułożoną do góry dnem, w jej pobliżu na głębokości 45 cm znajdował się otwór popielnicy. Wewnątrz popielnicy wśród przepalonych kości znajdował się drucik brązowy. 1. Popielnica jajowata z karbowanym brzegiem, wychyloną na zewnątrz krawędzią i wyodrębnionym lekko dnem. Powierzchnia chropowata, widoczne pionowe ślady obmazowywania palcami, szyjka i część przydenna nieco wygładzona. Barwa zewnątrz ceglastoszara, wewnątrz czarnoszara. Domieszka ceramiczna. Wypał słaby. Naczynie zachowane fragmentarycznie. Wys. 25 cm, średnice: otworu 20 cm, dna 12,5 cm (tabl. V, 3). 2. Miseczka (nie odnaleziono w zbiorach). 3. Drucik brązowy — fragment ozdoby (nie odnaleziono w zbiorach).

Grób 16 (popielnicowy)

W pobliżu grobu 15 na głębokości 53 cm odkryto otwór popielnicy grobu nr 16. Wewnątrz popielnicy przepalone kości ułożone były w porządku anatomicznym. 1. Popielnica z krótką, wyodrębnioną wgłębieniem szyjką, baniastym brzuścem i lekko wyodrębnionym dnem. Na granicy szyjki i brzuśca dookoły plastyczny ornament „warkoczyk”, na nim zachował się jeden niewielki wałkowaty doklejony pionowo guzek, od którego zwieszały się skośne dwa plastyczne „warkoczyki”. Powierzchnia brzuśca chropowata, powierzchnia szyjki wygładzona. Barwa zewnętrzna ceglastoszara, wewnątrz czarna. Naczynie słabo wypalone, zachowane fragmentarycznie, zniszczona górna część szyjki i część brzuśca. Wys. zach. 36 cm, średnica dna 13 cm (tabl. V, 4).

Grób 17 (kloszowy)

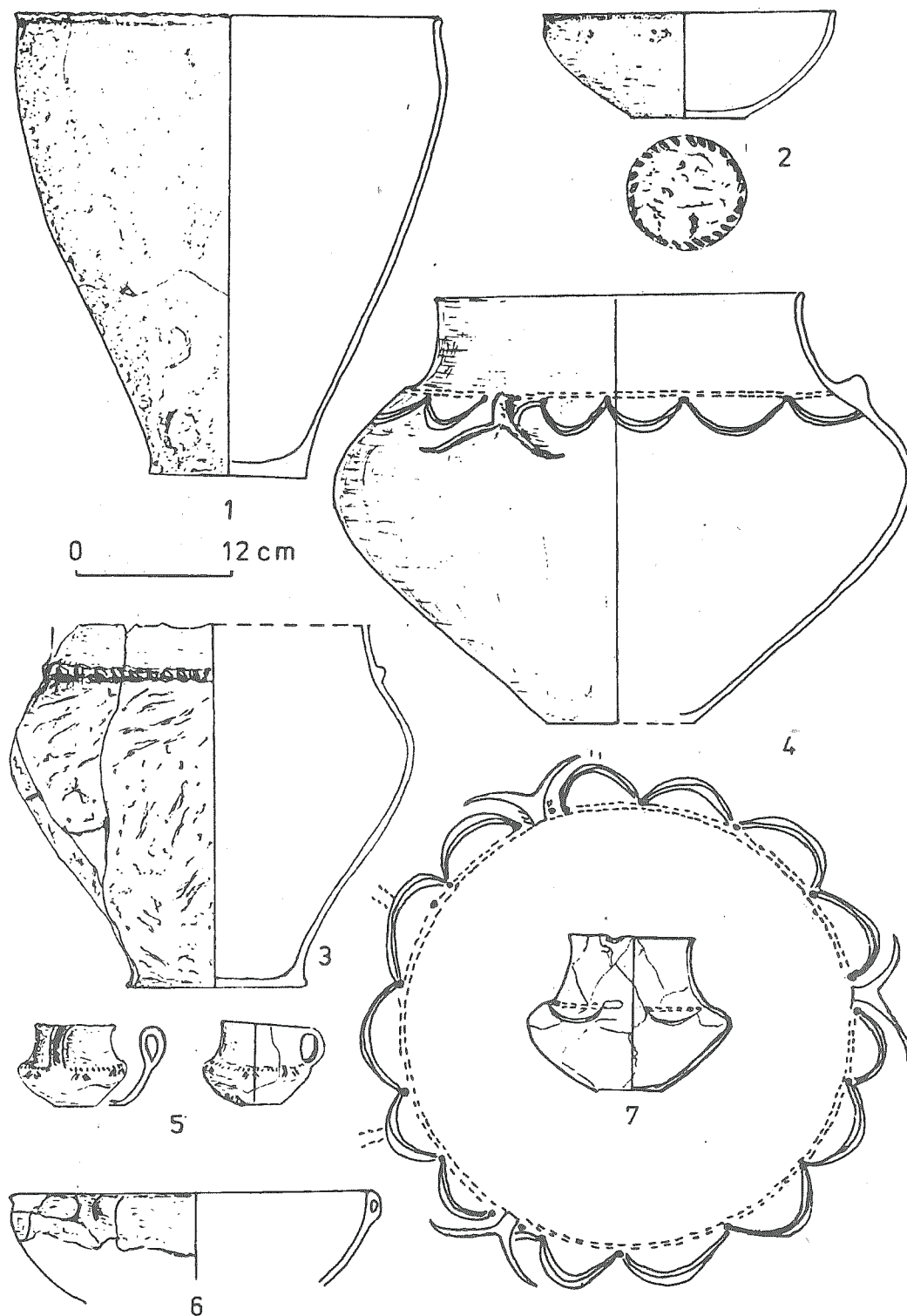
Na głębokości 88 cm w brązowym piasku znajdowało się dno popękanego klosza nakrywającego popielnicę, której otwór znajdował się na głębokości 123 cm. Pomiędzy brzegiem klosza a dnem popielnicy wystąpiło małe skupisko drobnych węgielków drzewnych, przepalonych kości i popiołu. Brzusiec popielnicy „podparty” był fragmentem misy, której pozostałe części ułożone były w popielnicy wewnętrzną częścią do góry. 1. Popielnica z krótką wyodrębnioną szyjką i baniastym brzuścem. Powierzchnia szyjki wygładzona, brzuśca chropowata. Zdobiona na gra-

Tabl. V. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów. Grób 15 (3). Grób 16 (4). Grób 17 (1—2, 5)

Taf. V. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab 15 (3). Grab 16 (4). Grab 17 (1—2, 5)

Табл. V. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка № 2. Оснащение погребений. Погребение 15 (3). Погребение 16 (4). Погребение 17 (1—2, 5)

Tabl. VI Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów. Grób 18 (2—3). Grób 19 (1). Grób 20 (4—7)

Taf. VI. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab 18 (2—3). Grab 19 (1). Grab 20 (4—7)

Табл. VI. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка № 2. Оснащение погребений. Погребение 18 (2—3). Погребение 19 (1). Погребение 20 (4—7)

nicy szyjki i brzuśca dookoła grubą listwą plastyczną z dołkami wymodelowanymi palcami. Barwa zewnętrzna brązowa żółtawe i szare plamy, wewnątrz brązowoszara. Domieszka ceramiczna. Wys. zach. 27,8 cm, średnice: otworu około 21 cm, dna 15 cm (tabl. V, 2). 2. Misa półkulista z płaskim dnem i bardzo lekkim przewężeniem poniżej krawędzi naczynia. Na wysokości brzegu jeden wgłębiony w środku wałkowaty guzek. Powierzchnie wygładzone, barwy obustronnie czarnej. Domieszka naturalna. Wys. 11,6 cm, średnice: otworu 25,5 cm, dna 10 cm (tabl. I, 1). 3. Klosz. Naczynie dużych rozmiarów z krótką szyjką i wychyloną na zewnątrz krawędzią, baniastym brzuścem załamanym w górnej części naczynia i wyodrębnionym dnem. Powierzchnia szyjki wygładzona, brzusiec chropowaty. Na granicy szyjki i brzuśca dookoła grupa plastyczna listwa, karbowana palcami, przedzielona na 3 części guzkami — uszkami, przechodzącymi w parę listewek zwieszających się na brzuścu. Barwa zewnątrz ceglata, górą szara, wewnątrz czarna. Domieszka drobnego tłucznia z wielką ilością domieszki organicznej. Powierzchnia zewnętrzna obrzucana gliną. Wys. 49 cm, średnice: otworu 49,5 cm, dna 16 cm (tabl. V, 5).

Grób 18 (popielnicowy)

Na głębokości 75 cm w czystym piasku odkryto otwór popielnicy. Wewnątrz popielnicy kości przykryte były misą ustawioną do góry dnem. Kości ułożono w porządku anatomicznym. 1. Popielnica z krótką szyjką, baniastym załomem brzuśca nieco powyżej połowy wysokości naczynia i wyodrębnionym dnem. Powierzchnia szyjki wygładzona, brzusiec chropowaty ze śladami zagładzonego obmazywania. Na granicy szyjki i brzuśca dookoła plastyczna listwa karbowana palcami, przedzielona dwoma parami stożkowatych guzków. Barwa ceglastoszara. Domieszka tłucznia. Brzeg naczynia zniszczony. Wys. zach. 28,4 cm, średnice: otworu 24,5 cm, dna 14 cm (tabl. VI, 3). 2. Misa — przykrywa kości. Naczynie półkuliste z wgłębieniem pod krawędzią, płaskim dnem. Powierzchnia wygładzona. Barwa obustronnie jasnobrunatna z ciemniejszymi plamami. Powierzchnia zewnętrzna dna zdobiona przy krawędzi dookoła rzędem odcisków owalnego stempek. Domieszka średnioziarnistego tłucznia. Wys. 8,2 cm, średnice: otworu 22 cm, dna 8,8 cm (tabl. VI, 2).

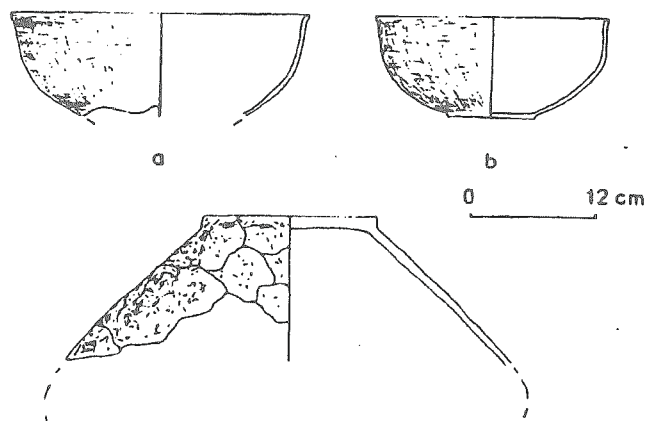
Grób 19 (kloszowy)

Na głębokości 42 cm odkryto dno klosza nakrywającego popielnicę z kośćmi. Pod krawędzią klosza znaleziono wiór krzemienny. Popękana popielnica nakryta była misą. 1. Popielnica wazowata, zachowana we fragmentach, powierzchnie czarne, gładkie, miejscami błyszczące, domieszka bardzo drobnego tłucznia kamiennego w małej ilości. 2. Misa stożkowata z wyodrębnioną krawędzią (wcięciem) pod krawędzią, powierzchnie czarne, gładkie, domieszka drobnego tłucznia i miki (ryc. 2, b). 3. Klosz. Smukłe naczynie jajowate o karbowanym brzegu i wyodrębnionym dnem. Powierzchnia chropowata, barwa zewnątrz ceglata, wewnątrz szara. Domieszka gruboziarnistego tłucznia, ceramiczna i organiczna. Wys. 36 cm, średnice: otworu 32 cm, dna 12,5 cm (tabl. VI, 1).

Grób 20 (kloszowy)

Na głębokości 65 cm w ziemi przerośniętej korzeniami wiśni odkryto dno klosza. Obok klosza ustawione były obok siebie kubek dobrze zachowany i miseczka? w drobnych fragmentach. Obydwa naczynia ustawione były do góry otworami na głębokości 90 cm. Po zdjęciu klosza ukazała się popielnica przykryta misą przesuniętą na bok (prawdopodobnie przez korzenie), silnie zniszczoną. Wewnątrz popielnicy znaleziono fragmenty miseczki, zaś wśród kości silnie przepalonych i sklejonych ilastą ziemią z piaskiem mocno skorodowany przedmiot żelazny — nożyk? 1.

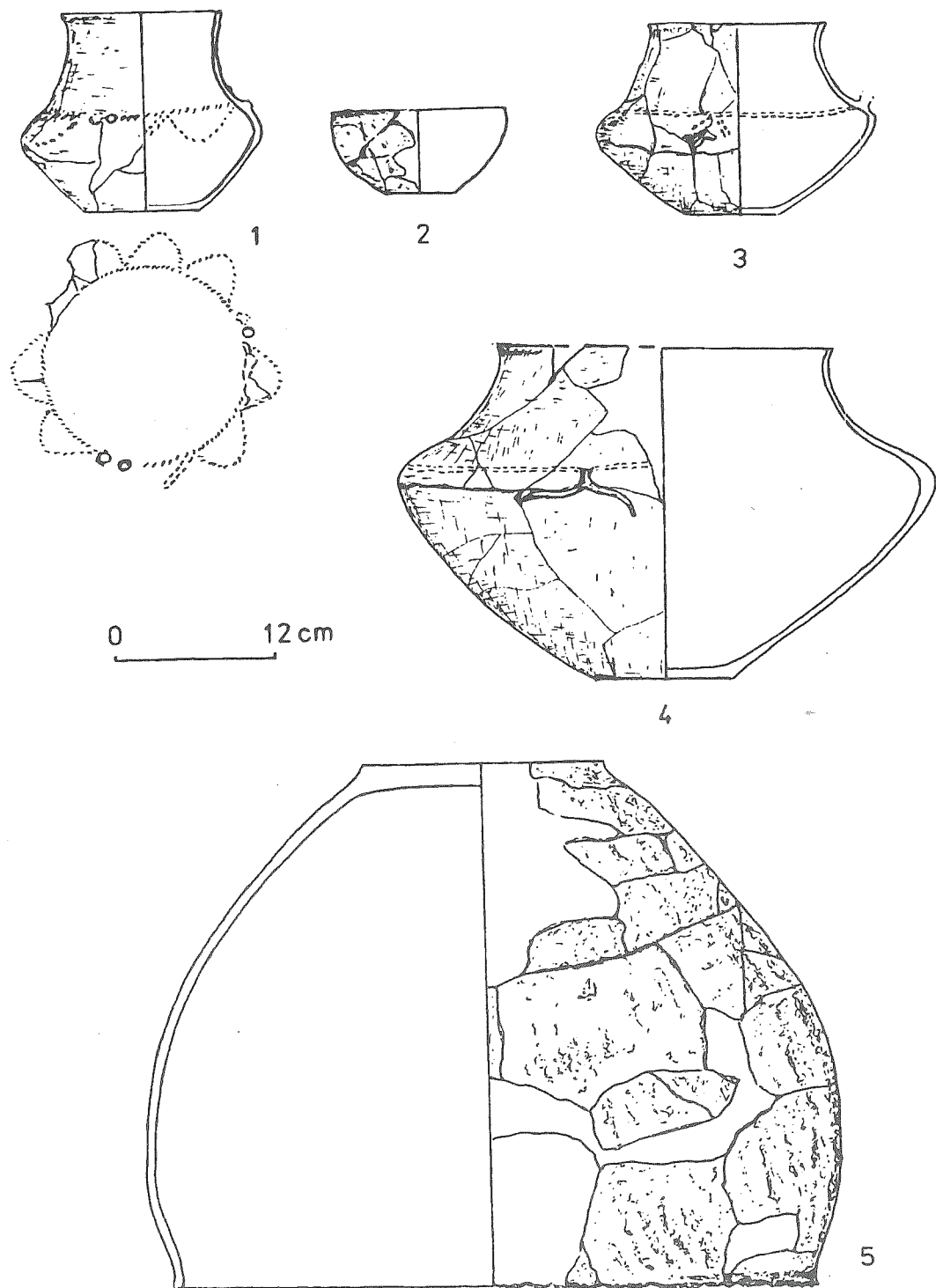
Popielnica wazowata z krótką lekko przewężoną, wyodrębnioną szyjką i silnie wydętym, baniastym brzuścem. Powierzchnie wygładzone, barwy obustronnie czarnej. Zdobiona na granicy szyjki i brzuśca dookoła podwójnym rzędem krótkich kresek oraz znajdujących się pod nimi łuków wykonanych potrójną pełną kreską, zakończonych dołeczkami na górze. Ornament ten jest podzielony na 3 części, trzema guzami z rozchodzącymi się od nich, łukowato wygiętymi parami listewek. Od trzech łuków zwieszają się krótkie kreseczki. Domieszka naturalna. Wys. 33 cm, średnice: otworu 27 cm, dna 12 cm (tabl. IV, 4). 2. Misa — przykrywa popielnicy, półkulista, z lekko wychyloną krawędzią, jednym taśmowatym uszkiem przy brzegu naczynia. Powierzchnie wygładzone. Barwa obustronnie czarna. Domieszka ceramiczna i niewielkiej ilości drobnoziarnistego tłucznia. Misa zachowana fragmentarycznie. Zniszczona część przydenna. Wys. zach. 9 cm, średnica otworu 27,6 cm (tabl. VI, 6). 3. Kubek — przystawka. Szyjka wysoka, wyodrębniona, lekko przewężona, brzusiec wydęty, łagodnie załamany. Ucho taśmowate, lekko wgłębione. Na granicy szyjki i brzuśca dookoła rząd nakłuć oraz 5 grup zwieszających się na brzusiec, ustawionych pod kątem czterech kresek. Powierzchnie wygładzone, barwy obustronnie czarnej. Domieszka bardzo drobnego tłucznia. Wys. 6,6 cm, średnice: otworu 6 cm, dna 3,4 cm (tabl. VI, 5). 4. Przystawka — dzbanek. Szyjka wysoka, wyodrębniona, lekko przewężona, brzusiec silnie wydęty, łagodnie załamany nieco poniżej połowy wysokości naczynia. Zachował się ślad po uchu. Powierzchnie wygładzone, barwy obustronnie czarnej. Zdobienie na granicy szyjki i brzuśca dookoła podwójnym rzędem krótkich kresek i wykonanych pełną linią zwieszających się łuków. Domieszka naturalna. Naczynie bardzo słabo wypalone. Silnie zniszczone. Wys. około 12 cm, średnice: otworu 10 cm, dna około 5 cm (tabl. VI, 7). 5. Klosz. Naczynie jajowate — chropowate („obrzucane”), powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna brunatna, domieszka tłucznia ceramicznego i kamiennego (ryc. 2, c). 6. Miseczka wewnątrz popielnicy — stożkowata, powierzchnie brunatne, gładkie, domieszka drobnego tłucznia kamiennego. Zachowana fragmentarycznie (ryc. 2, a).

Ryc. 2. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów. Grób 19 (b). Grób 20 (a,c)

Abb. 2. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab 19 (b). Grab 20 (a,c)

Рис. 2. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка 2. Оснащение погребений. Погребение 19 (b). Погребение 20 (a, c)

Tabl. VII. Krzemienica, gm. Gawłuszowice, woj. Rzeszów, stan. 2. Wyposażenie grobów. Grób 21 (1—2). Grób 22 (3—5)

Taf. VII. Krzemienica, Gemeinde Gawłuszowice, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2. Grabausstattung. Grab 21 (1—2). Grab 22 (3—5)

Табл. VII. с. Кшеменица, гм. Гавлушовице, Жешувское воеводство, стоянка № 2. Оснащение погребений. Погребение 21 (1—2). Погребение 22 (3—5)

Grób 21 (popielnicowy)

Na głębokości 49 cm w brązowym piasku odkryto zarys otworu popielnicy z fragmentami nakrywającej ją miseczki. 1. Popielnica wazowata, szyjka wysoka nieco przewężona, brzusec silnie wydęty, łagodnie załamany poniżej połowy wysokości naczynia. Powierzchnie wygładzone, barwy obustronnie czarnej. Na granicy szyjki i brzuśca dookólne wgłębienia pod którymi znajduje się ornament złożony z rzędu nakłuc, podzielonych na 3 części parami guzków, między którymi zwieszają się łukowate linie, wykonane również nakłuciami. Domieszka naturalna. Naczynie słabo wypalone, częściowo zniszczone. Wys. 15,6 cm, średnice: otworu 12,3 cm dna 9 cm (tabl. VII, 1). 2. Miseczka — nakrywa popielnicy, półkulista z lekkim wgłębieniem poniżej krawędzi. Powierzchnia wygładzona. Barwa jasnobrązowa w szare plamy. Domieszka naturalna. Naczynie zachowane fragmentarycznie. Wys. 6,6 cm, średnice: otworu 13,8 cm, dna 5,6 cm (tabl. VII, 2).

Grób 22 (kloszowy)

W czystym piasku na głębokości 45 małe skupisko przepalonych kości. Pod kośćmi na głębokości 50 cm odkryto dno zgnieczonego klosza. Obok klosza na głębokości 60 cm znajdowała się również zgnieciona przystawka, wewnątrz klosza ustawiona była

popielnica. Wewnątrz niej znajdowały się drobne ułamki prawdopodobnie miseczki, bardzo słabo wypalanej. 1. Popielnica wazowata, krótka szyjka z nieco rozchylonym brzegiem, przechodzi bez wyodrębnienia w silnie wydęty, łagodnie załamany brzusec. Powierzchnie wygładzone. Barwa obustronnie czarna. Nieco powyżej załomu brzuśca ornament złożony z dookólnego podwójnego rzędu krótkich kresek, przedzielonych trzema ustawionymi pionowo guzkami, z rozchodzącymi się od nich łukowato wygiętymi listewkami — wąsami. Domieszka naturalna. Naczynie zachowane fragmentarycznie. Wys. 25,2 cm, średnice: otworu 25 cm, dna 10,6 cm (tabl. VII, 4). 2. Klosz jajowaty z karbowanym brzegiem i lekko wychyloną krawędzią, wyodrębnionym dnem. Powierzchnia chropowata. Barwa zewnątrz szaroceglasta, wewnątrz brunatna. Wys. 44 cm, średnice: otworu 48 cm, dna 18 cm (tabl. VII, 5). 3. Przystawka — dzbanek z zachowanym śladem po uchu. Szyjka wysoka, przewężona, łagodnie załamany, poniżej wysokości naczynia. Powierzchnie wygładzone, barwa obustronnie czarna. Na granicy szyjki i brzuśca ornament w postaci podwójnego dookólnego rzędu nakłuc i zwieszających się pod nimi łuków również z podwójnego rzędu nakłuc. Domieszka naturalna. Wypał bardzo słaby. Wys. 15 cm, średnice: otworu 13,5 cm, dna 6 cm (tabl. VII, 3).

Ewa Szarek-Waszkowska

Materialien aus dem Gräberfeld der Pommerschen Kultur in Krzemienica, Gemeinde Tuszów Narodowy, Wojewodschaft Rzeszów, Fundstelle 2

Zusammenfassung

Das Gräberfeld der Pommerschen Kultur in Krzemienica, in der Nähe von Mielec, wurde zufällig 1969 entdeckt. Es war im südlichen Dorfteil, auf der Kulation einer großen Düne lokalisiert.

Im Laufe der Ausgrabungsarbeiten wurde 1970 und 1971 die Oberfläche von 15 Ar untersucht, worauf 21 Gräber der Pommerschen Kultur, 1 Grab, dessen Inven-

tar nicht zu der Pommerschen Kultur gehört, freigelegt. Es ist entweder eine Bestattung der Tarnobrzeg-Gruppe oder ein Grab der Pommerschen Kultur, wo sekundär die „Tarnobrzeg“ — Gefäße benutzt wurden (Anmerkung der Redaktion). Außerdem sieht man auf Besiedlungsspuren aus der römischen Keiserezeit.

Эва Шаре́к-Вашковска

Материалы с могильника поморской культуры в с. Кшеменица, гмины Тушув-Хародовы, Жешувского воеводства, стоянка № 2

Резюме

Могильник поморской культуры в с. Кшеменица около г. Мелец был открыт случайно в 1969 году. Он локализовался в южной части деревни, на верху просторного песчаного холма.

Во время раскопочных работ в 1970 и 1971 году было исследовано 15 аров грунта, на котором обнаружено 21 погребение поморской культуры, 1 по-

гребение инвентарь которого не принадлежит к поморской культуре. Это либо захоронение тарнобжегской группы, либо погребение поморской культуры, в котором применено повторно „тарнобжегские“ сосуды (примечание редакции). Кроме того попались и следы поселенчества периода римских влияний.